

Lasten ja nuorten uhrikokemukset ja eläinten kaltoinkohtelu

Vilja Vähä-Aho

Kirjallinen lopputyö

Oikeuspsykologian erikoistumiskoulutus 2021–2023

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Lapsuus- ja nuoruusiän uhrikokemuksista	3
Lasten ja nuorten uhrikokemusten tutkimus Suomessa	4
Eläinten kaltoinkohtelu lapsuudessa ja nuoruudessa	7
Metodi	8
Eläinten kaltoinkohtelun taustalla lasten ja nuorten omia trauma- ja kaltoinkohtelukokemuksia?.....	9
Lähisuhdeväkivalta ja eläinten kaltoinkohtelu	11
Väkivallalle altistuminen.....	12
Kiusaaminen ja eläinten kaltoinkohtelu	13
Yhteenvetoa ja pohdintaa	16
Lähteet	20

Johdanto

Kansainvälisten tutkimusten mukaan ihmisten psykososiaalinen pahoinvointi ja eläinten kaltoinkohtelu ovat yhteydessä toisiinsa. Eläinten kaltoinkohtelu on tutkimuksissa liitetty muun muassa muuhun epäsosiaaliseen ja rikolliseen käyttäytymiseen, perheväkivaltaan ja lasten kaltoinkohteluun (esim. DeGue & DiLillo, 2009; Gullone, 2012). Lapsuus- ja nuoruusiän tarkoituksellinen eläimiä satuttava käytös voi olla käytöshäiriön ensimmäisiä oireita, mutta käytöksen taustalla saattaa myös olla myös omia kaltoinkohtelukokemuksia (mm. Hawkins ym., 2017). Tutkimuksissa on osoitettu, että eläimiä kaltoinkohtelevat lapset ja nuoret ovat usein haavoittuvammassa asemassa verrattuna ikätovereihin, heillä on ikätovereita useammin omia uhrikokemuksia tai he ovat todistaneet väkivaltaa (Bègue, 2022; Lee-Kelland & Finlay, 2018; McVie, 2007).

Samoin kuin rikollisuus, myös uhrikokemukset tyypillisesti kasautuvat väestössä pienelle vähemmistölle (Smolej, 2013). Ennaltaehkäisyn näkökulmasta olisi tärkeää tunnistaa erityisesti ne riskiryhmät, joilla on toistuvia uhrikokemuksia, koska aiempi väkivaltakokemus ennustaa tulevaa väkivaltaa. Tämä pätee sekä väkivallan tekemiseen että väkivallan uhriksi joutumiseen – rikoksen tekijät ovat muita todennäköisemmin myös itse uhreja, ja toisin päin (Smolej, 2013). Hypoteesina on esitetty, että eläimiin kohdistuva väkivaltainen käytös lapsuudessa ja nuoruudessa saattaa olla yksi varoitusmerkki, jonka avulla voidaan tunnistaa niitä lapsia ja nuoria, joilla on ikätovereitaan suurempi riski erilaisille uhrikokemuksille sekä väkivaltaiselle käytökselle myös ihmisiä kohtaan.

Lapsuus- ja nuoruusiän uhrikokemuksista

Tutkimuskirjallisuudessa lapsuus- ja nuoruusiän uhrikokemuksilla viitataan yleensä kokemuksiin, joissa lapsi tai nuori on joutunut rikoksen uhriksi, häntä on esimerkiksi

pahoinpidelty tai hänen oikeuksiaan on muulla tavoin loukattu, esimerkiksi hän on todistanut perheväkivaltaa tai kiusaamista (esim. Mathews ym., 2023). Uhrikokemukset siis laajasti määriteltynä sisältävät tilanteita, jotka eivät välttämättä lain edessä täytä rikoksen tunnusmerkistöä, mutta niiden voidaan katsoa olevan samalla tavoin haitallisia lapsen kehitykselle. Lasten ja nuorten uhrikokemukset eivät rajoitu vain kotiympäristöön, vaan lapset kokevat väkivaltaa myös koulussa ja muissa ympäristöissä, kuten erilaisissa harrastus- ja muissa vapaa-ajan yhteisöissä sekä sosiaalisessa mediassa.

Lapsuuden tai nuoruuden aikaisilla uhrikokemuksilla voi olla haitallisia, monitahoisia ja kauaskantoisia seurauksia lapsen kasvulle ja kehitykselle. Tutkimusten mukaan erityisen haitallista on uhrikokemusten kasautuminen sekä erilaisten väkivaltakokemusten samanaikaisuus (mm. Bright, 2018). Uhrikokemuksilla, samoin kuin rikollisuudella, on kuitenkin tapana kasautua: pieni vähemmistö sekä tekee että kokee rikoksia huomattavasti enemmän kuin muut (Smolej, 2013). Näin ollen, myös niillä lapsilla ja nuorilla, jotka oireilevat epäsosiaalisella ja rikollisella käyttäytymisellä on ikätovereitaan todennäköisemmin myös omia uhrikokemuksia, ja he ovat suuremmassa riskissä joutua rikoksen uhriksi.

Lasten ja nuorten uhrikokemusten tutkimus Suomessa

Suomessa lasten ja nuorten uhrikokemuksia on kartoitettu ja seurattu kansallisesti edustavin otoksin lapsiuhritutkimuksessa sekä kouluterveys- ja nuorisoriikollisuuskyselyissä. Näistä tutkimuksista viime vuosina (2020–2022) saatujen tulosten perusteella suomalaiset lapset ja nuoret kokivat kodin ulkopuolisen sekä harrastustoiminnan turvallisuuden pääosin paremmaksi kuin aiemmin, ja vähemmistö heistä koki fyysistä uhkaa tai kiusaamista koulussa. Myönteisistä tuloksista huolimatta samat tutkimukset antavat myös viitteitä siitä, että Suomessa monen vuosikymmenen aikana nähty suotuisa kehitys lasten

uhrikokemusten vähenemisessä vaikuttaa pysähtyneen (Kaakinen & Näsi, 2020; Kouluterveyskysely, 2021; Mielityinen ym., 2023).

Suomalaisten lasten ja nuorten kokemukset henkisestä perheväkivallasta, esimerkiksi haukkumisesta kotona, olivat tuoreimpien kouluterveyskyselyn (2021) ja lapsiuhritutkimuksen (Mielityinen ym., 2023) mukaan lisääntyneet merkittävästi. Lapsiuhritutkimuksessa myös yksittäiset vakavat väkivallan muodot perheissä olivat lisääntyneet aiempiin vuosiin verrattuna, vaikka yleisesti fyysisen kuritusväkivallan kokemukset olivat edelleen vähentyneet. Tulos antaa viitteitä siitä, että vanhempien lapsiin kohdistaman väkivallan taustalla vaikuttavat ainakin osittain muut kuin kasvatukselliset syyt, esimerkiksi vanhempien kuormittuneisuus (Mielityinen ym., 2023). Kouluterveyskyselyssä lasten ja nuorten kokema fyysinen väkivalta huoltapitävien aikuisten taholta oli tyypillisesti lievää ja kertaluonteista, ja sitä raportoi noin joka kymmenes lapsi tai nuori. Lapsiuhritutkimuksessa, jossa viimeisimmällä mittauskerralla tarkasteltiin ensimmäistä kertaa erikseen myös sisarusten välistä väkivaltaa, yleisin raportoitu väkivallan muoto oli henkinen väkivalta. Myös sisarusten välinen fyysinen väkivalta oli melko yleistä ja yleisempää kuin ikätovereiden taholta koettu fyysinen väkivalta.

Perheissä nähty tai kuultu väkivalta oli lapsiuhritutkimuksen mukaan lähes kaikissa muodoissaan vähentynyt edellisestä mittauskerrasta 2013. Kotona nähty lähisuhdeväkivalta oli yleisimmin henkistä väkivaltaa ja kohdistui useimmin äitiin tai sisaruksiin. Taustamuuttujista perheen taloudellinen tilanne ja työttömyys olivat voimakkaimmin yhteydessä kaikkiin perheessä nähtyihin tai kuultuihin väkivallantekoihin, ja myös vanhempien ulkomaalaistausta lisäsi riskiä fyysisen lähisuhdeväkivallan todistamiselle kotona.

Yleisin ikätovereiden välisen väkivallan muoto lapsiuhritutkimuksessa oli henkisesti väkivaltainen kiusaaminen, ja verkossa koettu kiusaaminen oli selvästi yleistynyt vuodesta 2013. Myös viimeisimmässä nuorisoriikollisuuskyselyssä (Kaakinen & Näsi, 2020) kiusaaminen verkon välityksellä oli sekä yksi yleisimmistä nuorten raportoimista väkivallanteoista että uhrikokemuksista, joskaan nuorisoriikollisuusaineistossa kyseinen kiusaamisen muoto ei ollut yleistynyt seurantajakson 2012–2020 aikana.

Lapsiuhritutkimuksessa ja kouluterveyskyselyssä, joissa aineistot mahdollistivat eri ikäisten lasten ja nuorten kokemusten vertaamisen, kiusaaminen oli yleisempää nuorempien lasten keskuudessa. Kouluterveyskyselyn mukaan vähintään kerran viikossa koulukiusaamista kokevien lasten ja nuorten osuus oli vähentynyt viime vuosikymmeneltä asti, mutta muutaman viime vuoden aikana vähintään kerran viikossa kiusattujen tyttöjen osuus oli lisääntynyt selvästi osassa mitatuista ikäryhmistä.

Myös lapsiin ja nuoriin kohdistuvan seksuaaliväkivallan määrä oli lapsiuhritutkimuksen ja kouluterveyskyselyn mukaan kääntynyt nousuun, ja erityisesti puhelimesta ja verkossa tapahtuva seksuaalinen häirintä olivat lisääntyneet. Nuorten aikuisten taholta kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta olivat taas nuorisoriikollisuuskyselyn tulosten perusteella jatkaneet laskuaan vuodesta 2016, mikä on osin ristiriidassa kouluterveyskyselyn ja lapsiuhritutkimuksen tulosten kanssa. Tulosten eroavaisuuksia voivat selittää erilaiset mittaustavat (esim. sen huomiointi, onko tekijä toinen aikuinen vai toinen nuori) ja hieman erilainen vastaajapopulaatio (esim. eri-ikäiset vastaajat).

Kaikissa mainituissa tutkimuksissa vähemmistöön kuuluminen lisäsi uhrikokemusten todennäköisyyttä. Nuorisoriikollisuusaineistossa yhä useampi nuori raportoi joutuneensa viharikoksen (motiivina kohteen etninen tai kansallinen tausta, uskonto, poliittinen kanta,

seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli tai vammaisuus) kohteeksi, ja myös sekä lapsiuhrituskimuksessa että kouluterveyskyselyssä ulkomaalaistaustaisuus, tai kuuluminen sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön, lisäsi riskiä erilaisille uhrikokemuksille.

Eläinten kaltoinkohtelu lapsuudessa ja nuoruudessa

Tutkimuskirjallisuudessa eläinten kaltoinkohtelu on usein määritelty “tarkoitukselliseksi, sosiaalisesti tuomittavaksi käyttäytymiseksi, joka aiheuttaa kipua, kärsimystä tai tuskaa muulle kuin ihmiseläimelle ja/tai johtaa eläimen kuolemaan” (Ascione, 1993). Eläinten kaltoinkohtelun määrittely tai sen esiintyvyyden arviointi on jossain määrin haastavaa, esimerkiksi verrattuna ihmisten kaltoinkohteluun. Taustalla vaikuttavat ainakin kulttuurisesti vaihtelevat suhtautumistavat eri eläinlajeihin sekä monet yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti hyväksytyt käytännöt, jotka aiheuttavat eläimille kärsimystä, kuten esimerkiksi metsästys tai ruuan tehotuotanto (Petersen & Farrington, 2009).

Arviot eläinten kaltoinkohtelun esiintyvyydestä vaihtelevat tutkimuksesta ja mittaustavasta riippuen. Suurimmassa tähän mennessä tehdyssä kansallisesti edustavassa yhdysvaltalaisessa otoksessa (N > 43 000) eläinten kaltoinkohtelun elinikäinen esiintyvyys oli aikuisilla 1,8 prosenttia, ja esiintyvyys oli suurempi miehillä sekä henkilöillä, joilla oli alhainen tulo- tai koulutustaso (Vaughn ym., 2009). Lapsilla ja nuorilla eläinten kaltoinkohtelun esiintyvyyttä on kartoitettu muutamilla kansallisesti edustavia aineistoja hyödyntäneillä tutkimuksilla. Näissä tutkimuksissa nuoruusikäisten eläinten kaltoinkohtelun esiintyvyys on ollut noin 5–12 prosentin luokkaa (Bègue, 2022; Lucia ja Killias, 2011; McVie, 2007; Vähä-Aho & Kaakinen, käsikirjoitus valmisteilla).

Eläimiä kaltoinkohtelevan käytöksen taustalla saattaa vaikuttaa useita erilaisia motiiveja ja taustatekijöitä. Lasten ja nuorten kohdalla tällaisia voivat esimerkiksi olla opittu käyttäytyminen, ryhmäpaine tai seksuaaliset motiivit (Ascione, 2001). Suurin osa eläimiä

kaltoinkohtelevasta käyttäytymisestä, erityisesti nuoremmilla lapsilla, on arvioitu olevan tiettyyn ikävaiheeseen kuuluvaa, tutkivaa ja ymmärtämätöntä käytöstä (Lee-Kelland & Finlay, 2018). Lapsen tai nuoren tarkoituksellinen ja toistuva eläimiä vahingoittava käytös voi kuitenkin olla merkki psykososiaalisista ongelmista, kuten nuoren laajemmasta epäsosiaalisesta käyttäytymisestä tai varhainen oire psykiatrisesta häiriöstä (Hawkins ym., 2017).

Tässä katsauksessa tarkastellaan, mitä lapsuus- ja nuoruusiän eläinten kaltoinkohtelun esiintyvyydestä ja sen yhteydestä uhrikokemuksiin tiedetään tutkimuskirjallisuuden perusteella. Lopuksi pohditaan myös tulevaisuuden tutkimus- ja tietotarpeita. Uhrikokemusten ja kaltoinkohtelun monitahoisten yhteyksien ja riskitekijöiden ymmärtäminen on tärkeää sekä kaltoinkohtelun ennaltaehkäisyyn että onnistuneiden interventioiden suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Metodi

Kirjallisuuskatsausta varten suoritettiin kirjallisuushaku Google Scholar sekä PudMED-tietokannoista. Alussa tavoite oli ottaa mukaan ainoastaan katsaustasoisia tutkimuksia, mutta koska näitä ei löytynyt riittävästi, mukaan otettiin myös 2000-luvulla julkaistuja vertaisarvioituja tutkimuksia, joissa $N > 150$. Aineistona on hyödynnetty myös valmisteilla olevaa väitöstutkimustani nuorten epäsosiaalisen käytöksen yhteydestä eläinten kaltoinkohteluun, jossa aineistona on vuoden 2020 nuorisoriikollisuuskysely. Tulosten raportoinnissa painotettiin tuoreita katsaustasoisia tutkimuksia, ja yksittäisiä tutkimuksia otettiin mukaan siinä tapauksessa, että niitä ei ollut sisällytetty katsauksiin mukaan (esim. julkaistu katsauksen jälkeen), tai ne muulla tavoin olivat tulosten kannalta keskeisiä (esim. tutkimusasetelman takia). Hakusanoina käytettiin: children, adolescents, witnessing, exposed to, animal abuse, animal cruelty, bullying, violence, victimization.

Eläinten kaltoinkohtelun taustalla lasten ja nuorten omia trauma- ja kaltoinkohtelukokemuksia?

Tutkimusten mukaan eläimiin kohdistuvan julman käytöksen taustalla voi olla lapsuuden ja nuoruuden aikaisia trauma- ja kaltoinkohtelukokemuksia. Aihepiiriä on kuitenkin jokseenkin haastava tutkia muun muassa siksi, että tutkittavien saaminen aiheen sensitiivisyyden vuoksi voi olla vaikeaa, ja edustavia aineistoja aiheesta on saatavilla niukasti (Randour ym., 2021). Usein tutkimuksissa onkin turvauduttu retrospektiivisiin tutkimusasetelmiin ja tutkimusotoksiin, jotka ovat suhteellisen helposti saatavilla, kuten esimerkiksi korkeakouluopiskelijat tai vangit. Katsaustasoista tutkimusta, tai tutkimusta edustavilla aineistoilla, aiheesta oli tehty varsin vähän.

Bright ym. (2018) tutkimuksessa eläinten kaltoinkohtelua ja haitallisia lapsuuden kokemuksia (ACE's, adverse childhood experiences) tarkasteltiin isolla rikoksiin syyllistyneiden nuorten otoksella (N = 81 000). Tutkimuksen mukaan niillä nuorilla, jotka olivat kaltoinkohdelleet eläimiä, oli taustallaan useampia ja vakavampia haitallisia lapsuuden kokemuksia verrattuna niihin nuoriin, jotka eivät olleet käyttäytyneet julmasti eläimiä kohtaan. Merkittävällä osalla eläimiä kaltoinkohdelleista nuorista oli kokemuksia fyysisestä, henkisestä ja seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. Erityisesti vanhemman mielenterveysongelmat sekä nuoren fyysisen ja seksuaalisen väkivallan kokemukset lisäsivät riskiä eläinten kaltoinkohtelulle, ja mitä useampi haitallinen kokemus nuorella oli, sitä suuremmalla todennäköisyydellä hän myös syyllistyi eläinten kaltoinkohteluun.

Samansuuntaisia tuloksia saivat myös Vaughn ym. (2011), jotka tutkivat aikuisilta vastaajilta lapsuuden haitallisten kokemusten kumulatiivisen taakan vaikutuksia kiusaamiseen ja eläimiin kohdistuvaan julmuuteen Yhdysvalloissa (N > 43 000). Eläimiin kohdistuvan julmuuden osalta merkittäviä haitallisia lapsuuden kokemuksia olivat henkinen

tai seksuaalinen väkivalta sekä vankilassa ollut vanhempi. Tämän tutkimuksen mukaan haitallisten kokemusten kasautuminen lapsuudessa ei kuitenkaan vaikuttanut eläinten kaltoinkohtelun todennäköisyyteen, vaikka kasautuminen lisäsi voimakkaasti kiusaamiskäyttäytymisen todennäköisyyttä. Vaughn ym. (2011) pohtivat, voiko kyse olla siitä, että eläimiä kohtaan julmilla henkilöillä on todennäköisemmin alttius tunnekylmiin piirteisiin, jotka ovat periytyviä ja etiologisesti vähemmän muokattavissa, kun taas kiusaamiskäyttäytymiseen ympäristötekijöillä voi olla suurempi merkitys, ja taustalla on usein välineellinen motiivi, kuten esimerkiksi sosiaalisen statuksen saavuttaminen.

Randour ym. (2021) katsauksen mukaan myös pitkittäistutkimuksissa lasten ja eläinten kaltoinkohtelua on osoitettu esiintyvät samoissa perheissä. Näissä tutkimuksissa eläimiin kohdistuva kaltoinkohtelu indikaattorina lapsen kaltoinkohtelulle kasvoi lapsen iän, kaltoinkohtelukäytöksen toistuvuuden ja perheen heikon sosiaalisen aseman mukana. Myös kuritusväkivallan kokemukset nostivat muutaman katsauksessa läpikäydyn tutkimuksen mukaan riskiä eläinten kaltoinkohtelulle miehillä, kun taas laitoshoidossa olleilla lapsilla ja nuorilla riskiä nostivat seksuaalisen ja fyysisen väkivallan kokemukset.

Lapsen ikä nostettiin merkitykselliseksi tekijäksi myös Lee-Kellandin ja Finlayn (2018) katsauksessa, jonka mukaan, mitä vanhempi (erityisesti jos yli 10-vuotias) eläintä kaltoinkohteleva lapsi on, sitä todennäköisemmin häntä on myös itseään kaltoinkohdeltu. Katsauksen mukaan eläinten kaltoinkohtelukäytös on yleisempää poikien keskuudessa, minkä vuoksi joissain tutkimuksissa on esitetty, että lapsen kohdistuvaa kaltoinkohtelua on syytä epäillä erityisesti silloin, jos eläintä kaltoinkohtelee tyttö. Katsauksessa kuitenkin huomautetaan, että asia vaatii lisää tarkastelua. Lisäksi osassa katsauksen tutkimuksista raportoitii suurempaa eläinten kaltoinkohtelun esiintyvyyttä sellaisten lasten keskuudessa, joilla on kehitysviiveitä, keskittymishäiriöitä ja käytöshäiriöitä. Näiden lasten kohdalla

kaltoinkohtelukokemuksia ei kuitenkaan ole tutkittu tarkemmin, ja onkin esitetty, että esimerkiksi kehitysviiveisten lasten kohdalla kyse olisi kaltoinkohtelukokemuksia todennäköisemmin ymmärtämättömästä ei-patologisesta käyttäytymisestä.

Myös Alleyne ja Parfittin (2019) aikuispopulaatiosta tehdyn katsauksen mukaan aikuisuudessa eläinten kaltoinkohteluun syyllistymisen taustalla saattaa olla traumaattisia lapsuudenkokemuksia, kuten vahingollisia vanhemmuustyylejä. Yhtenä teoreettisena perusteluna on esitetty, että nämä kokemukset lapsuudessa muokkaavat empatian, moraalisen päätöksenteon ja itsesäätelyn kehitystä, ja näin ollen eläinten kaltoinkohtelu olisi eräänlainen seuraus näistä traumaattisista kokemuksista. Tutkimusten perusteella syy-seuraussuhteita ei kuitenkaan voida luotettavasti arvioida, ja tutkimusta aiheesta tarvitaan lisää. Lopuksi on syytä huomioda, että osassa katsauksia (esim. Alleyne & Parfitt, 2019 ja Randour, 2021) mukaan otetut tutkimukset olivat kohtalaisen vanhoja ja otokset pienehköjä, joten tulokset ovat korkeintaan suuntaa antavia.

Lähisuhdeväkivalta ja eläinten kaltoinkohtelu

Eläinten kaltoinkohtelua ja lähisuhdeväkivaltaa esiintyy tutkimusten mukaan usein yhtäaikaisesti, ja tutkimusta eläinten kaltoinkohtelusta juuri perheväkivallan kontekstissa onkin tehty melko paljon. Tutkimuksissa on tarkasteltu sekä aikuisten välistä väkivaltaa että lapsiin kohdistunutta väkivaltaa. Yhdeksi selitykseksi eläimiin ja ihmisiin kohdistuvan väkivallan samanaikaiselle esiintymiselle on esitetty sitä, että väkivaltakokemuksilla on taipumusta kasautua, minkä lisäksi perheissä, joissa on väkivaltaa, erilaisia väkivallan muotoja esiintyy usein samanaikaisesti (McPhedran, 2009). Eläinten kaltoinkohtelun ja perheväkivallan yhteydestä löytyi useampi katsaustasoinen tutkimus.

Aikuisten välisestä perheväkivallasta tehdyn Cleary ym. (2021) systemaattisen katsauksen mukaan parisuhdeväkivalta oli yhteydessä eläinten kaltoinkohteluun, ja

katsauksessa tuotiin esille, että perheväkivallan yhteydessä myös lemmikkejä usein uhataan, vahingoitetaan ja tapetaan. Myös Randour ym. (2021) katsauksessa eläinten kaltoinkohtelulla ja lähisuhdeväkivallalla oli vahva yhteys, ja vakava lemmikin kaltoinkohtelu lisäsi vakavan ihmisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan todennäköisyyttä.

Tomlinson ym. (2022) katsauksessa tulokset eläinten kaltoinkohtelun ja lähisuhdeväkivallan (sekä aikuisten välinen että lapsiin kohdistuva) yhteydestä olivat kuitenkin vaihtelevia. Esimerkiksi useissa tutkimuksissa yhteys ei ollut tilastollisesti merkitsevä, kun sosiodemografiset taustatekijät kontrolloitiin. Tämä viittaa siihen, että nimenomaan taustatekijät (esim. altistuminen useille väkivallan muodoille tai huonosuaisuus) ovat keskeisessä roolissa lähisuhdeväkivallan ja eläinten kaltoinkohtelun yhteyttä tarkasteltaessa. Tästä huolimatta katsauksen mukaan vain muutamissa tutkimuksissa tehtiin analyysyjä vaikuttavien taustatekijöiden tunnistamiseksi tai niiden prosessien tarkastelemiseksi, joiden kautta lähisuhdeväkivalta ja eläinten kaltoinkohtelu ovat yhteydessä. Katsaus summaa, että tutkimusta on tärkeää jatkaa, jotta saadaan parempaa ymmärrystä siitä, kenen kohdalla, millaisissa olosuhteissa ja millaisten mekanismien kautta lähisuhdeväkivalta liittyy eläinten kaltoinkohteluun.

Väkivallalle altistuminen

Kaltoinkohtelun todistaminen voi olla yhtä haitallista lapsen kasvulle ja kehitykselle kuin sen kokeminen (Ladny & Meyer, 2020). Ruotsissa tämä on huomioitu jo myös lainsäädännön tasolla: vuonna 2021 voimaan tullut uusi laki määrittelee lapsen altistamisen rikoksen todistamiselle lähisuhteessa rikokseksi (lapsirauharikos), josta seuraa rangaistus (Riksdagen, Prop. 2020/21:170). Tutkimusten mukaan eläinten kaltoinkohtelun todistamisen vaikutukset muistuttavat lähisuhdeväkivallan todistamisen vaikutuksia, ja eläinten

kaltoinkohtelun todistaminen on huomattavasti todennäköisempää kodeissa, joissa esiintyy myös aikuisten välistä väkivaltaa (Ladny & Meyer, 2020).

Tutkimustulokset eläinten kaltoinkohtelun todistamisen yleisyydestä lapsuudessa ja nuoruudessa ovat vaihtelevia, ja ilmiötä on tutkittu edustavilla aineistoilla varsin vähän. Suomalaisista nuorista kansallisesti edustavassa vuoden 2020 nuorisoriikollisuuskyselyssä (N = 5674) noin yhdeksän prosenttia raportoi todistaneensa eläinten kaltoinkohtelua kerran ja neljä prosenttia useasti (Vähä-Aho & Kaakinen, käsikirjoitus valmisteilla). Aiemmissä tutkimuksissa eläinten kaltoinkohtelun todistamisen esiintyvyydestä on esitetty huomattavasti korkeampia arvioita, noin 17 prosentista jopa 60 prosenttiin (Ladny & Mayer, 2020), mutta tutkimusaineistojen ollessa pieniä ja ei-edustavia, ei tuloksia voida yleistää mihinkään tiettyyn populaatioon. Eläinten kaltoinkohtelusta väkivallan todistamisen näkökulmasta oli tehty yksi katsaustasoinen tutkimus.

Ladнын ja Mayerin (2020) katsauksen mukaan taustatekijät, kuten ikä, jolloin eläinten kaltoinkohtelua todistettiin sekä eläimiä kaltoinkohtelevan tekijän suhde lapseen, voivat ennustaa lapsen riskiä syyllistyä julmaan käytökseen eläimiä kohtaan. Mitä nuorempana lapsi altistui eläinten kaltoinkohtelulle, sitä nuorempana hän todennäköisemmin myös syyllistyi siihen itse. Altistuminen perheenjäsenen julmalle käytökselle eläintä kohtaan lisäsi riskiä enemmän kuin vieraan henkilön tekemän teon todistaminen. Katsauksessa esitettiin taustamekanismeiksi muun muassa empatian vähenemistä, opittua käyttäytymistä sekä käsittelemättömiä vihan ja pelon tunteita.

Kiusaaminen ja eläinten kaltoinkohtelu

Muutamassa tutkimuksessa oli tarkasteltu erikseen kiusaamisen (sekä tekijä- että uhrinäkökulma) yhteyttä eläinten kaltoinkohteluun. Aihetta ei kuitenkaan ole tutkittu yhtä laajasti kuin esimerkiksi perheväkivallan ja eläintenkaltoinkohtelun yhteyttä, ja osassa

tutkimuksista kiusaaminen oli sisällytetty osaksi laajempaa kysymyspatteristoa uhrikokemuksista tai väkivaltaisesta käyttäytymisestä. Katsaustasoisissa tutkimuksissa kiusaamista lähinnä sivuttiin ja tarkasteltiin osana laajempaa antisosiaalistakäyttäytymistä, eikä yksikään katsaus keskittynyt pääasiassa kiusaamiseen. Tästä syystä tuloksiin on raportoitu ainoastaan yksittäisten tutkimusten tuloksia. Tutkimuksissa oli eri ikäisiä osallistujia ja sekä tyttöjä että poikia – osassa tutkimuksista osallistujina oli vain nuoria miehiä, ja yksi tutkimus keskittyi pelkästään nuorten naisten kokemuksiin.

Kansallisesti edustavilla otoksilla kiusaamisen ja eläinten kaltoinkohtelun yhteyttä oli tutkittu muutamassa tutkimuksessa. Ranskalaisessa nuoria edustavassa tutkimuksessa (N = 12 344) kiusaamiskäyttäytymisellä oli yhteys eläintenkaltoinkohteluun, mutta kiusaamiskokemuksilla ei (Bégué, 2022). Myös suomalaisessa kansallisesti edustavassa nuorisoriikollisuusaineistossa vastaajilla, jotka olivat elämänsä aikana kiusanneet vertaista, oli suurempi todennäköisyys eläinten kaltoinkohteluun verrattuna niihin, joilla ei ollut kiusaamiskäyttäytymistä (Vähä-Aho & Kaakinen, käsikirjoitus valmisteilla). Molemmat tutkimukset ovat poikkileikkaustutkimuksia; niiden perusteella ei siis voida päätellä suoraan syy-yhteyttä eli sitä, edelsikö kiusaaminen eläinten kaltoinkohtelua vai toisinpäin.

Kiusaamis- ja eläinten kaltoinkohtelukokemuksia 5.- ja 6.-luokkalaisilta kartoittaneen kreikkalaisen tutkimuksen (N = 174) mukaan kiusaamiskäyttäytyminen ja kiusaamisen uhriksi joutuminen vertaissuhteissa olivat yhteydessä sekä eläinten kaltoinkohteluun että sen todistamiseen (Andreou ym., 2022). Tilastollisesti merkitseviä eroja sukupuolten välillä ei havaittu. Eläinten kaltoinkohtelun todistaminen ja kiusaamisen uhriksi joutuminen myös ennustivat kiusaamiskäyttäytymistä, eli altistuminen eläinten kaltoinkohtelulle sekä kiusaamiskokemukset lisäsivät todennäköisyyttä alkaa myös itse kiusaamaan.

Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös australialaisilta 12–16-vuotiailta (N = 241) nuorilta (Gullone & Robertson, 2008). Tutkimuksen mukaan eläinten kaltoinkohtelun todistaminen ennusti sekä kiusaamiskäytöstä että julmaa käytöstä eläimiä kohtaan. Myös tässä tutkimuksessa kiusaamisen uhriksi joutuminen ennusti kiusaamiskäyttämistä – kiusaamiskokemukset eivät kuitenkaan ennustaneet eläinten kaltoinkohtelua. Ainoa tilastollisesti merkitsevä ero tytöillä verrattuna poikiin oli eläinten kaltoinkohtelukäyttämisyksessä (pojat todennäköisemmin kaltoinkohtelivat eläimiä), kun taas kiusaamiskäyttämisyksessä, -kokemuksissa tai eläinten kaltoinkohtelun todistamisessa sukupuolten välisiä eroja ei löytynyt.

Italialaisessa 9–12-vuotiaiden (N > 500) aineistossa sekä pojat että tytöt, jotka olivat syyllistyneet kiusaamiseen, olivat kaksi kertaa todennäköisemmin myös kaltoinkohdelleet eläimiä verrattuna ikätovereihinsa, jotka eivät kiusanneet (Baldry, 2005). Myös uhrikokemukset kiusaamisesta olivat yhteydessä eläinten kaltoinkohteluun, mutta ainoastaan pojilla. Kyseisessä aineistossa pojat raportoivat ylipäätään tyttöjä enemmän uhrikokemuksia, kiusaamiskäyttämistä ja eläinten kaltoinkohtelua.

Yhdysvalloissa yliopisto-opiskelija naisten (N = 500) kiusaamista ja uhrikokemuksia selvittäneen tutkimuksen mukaan eläinten kaltoinkohtelu oli kuitenkin yhteydessä kiusaamiseen myös nuorilla naisilla (Sanders & Henry, 2015). Naiset, jotka olivat kaltoinkohdelleet eläimiä, olivat todennäköisemmin kiusanneet, joutuneet kiusaamisen uhriksi, ja heillä oli enemmän käytöshäiriöitä verrattuna naisiin, jotka eivät olleet kaltoinkohdelleet eläimiä.

Toinen yhdysvaltalaisen yliopisto-opiskelijoiden (N = 439) kiusaamiskäyttämistä kartoittanut tutkimus tarkasteli ”perinteisen” kiusaamisen rinnalla myös verkkovälitteisen kiusaamisen yhteyttä eläinten kaltoinkohteluun (Sanders & Henry, 2018). Tulokset olivat

samansuuntaisia kuin muissakin tutkimuksissa: verrattuna muihin vastaajiin ne, jotka olivat kaltoinkohdelleet eläimiä, raportoivat huomattavasti enemmän kiusaamiskäyttäytymistä – sekä ”perinteistä” että verkkovälitteistä. Heillä oli myös yleisesti hyväksyvämpiä uskomuksia aggressiivisesta käyttäytymisestä muihin vastaajiin verrattuna. Kiusaamiskäyttäytyminen, aggressiota normalisoivat uskomukset ja sukupuoli (miehillä neljää kertaa suurempi todennäköisyys naisiin verrattuna) ennustivat eläinten kaltoinkohtelua. Uhrikokemukset taas eivät olleet tässä tutkimuksessa tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä eläinten kaltoinkohteluun.

Kahdessa yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa oli tarkasteltu ainoastaan nuorten miesten kokemuksia. Henryn ja Sandersin (2007) tutkimuksessa (N = 185) ne nuoret miehet, joilla oli keskimääräistä enemmän kiusaamiskokemuksia ja kiusaamiskäyttäytymistä raportoivat useammin myös tarkoituksella satuttaneensa, tappaneensa tai uhanneensa satuttaa (kontrolloimistarkoituksessa) eläimiä. Heistä isompi osa myös raportoi toistuvaa eläinten kaltoinkohtelua tai sillä uhkaamista, ja he tunsivat keskimääräistä vähemmän empatiaa eläimiä kohtaan. Sanders ym. (2013) tutkimuksen (N = 250) mukaan eläinten kaltoinkohtelu oli yhteydessä niin ikään kiusaamiskäyttäytymiseen sekä kiusaamiskokemuksiin. Tutkimus mittasi myös käytöshäiriöitä ja hyperaktiivisuutta, joissa molemmissa eläimiä kaltoinkohdelleet vastaajat saivat korkeampia pisteitä verrattuna muihin vastaajiin.

Yhteenvetoa ja pohdintaa

Kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan sanoa, että lasten ja nuorten uhrikokemusten yhteyttä eläinten kaltoinkohteluun on tutkittu kohtalaisen paljon. Tutkimusta on tehty erityisesti lähisuhdeväkivaltakontekstista, minkä lisäksi myös kiusaamisen yhteyttä eläinten kaltoinkohteluun on tutkittu jonkun verran. Aiheen

tutkimisessa on kuitenkin haasteensa, mikä näkyy muun muassa metodologisina puutteina läpikäydyissä tutkimuksissa. Monet tutkimukset nojasivat retrospektiivisiin tutkimusasetelmiin, jotka eivät esimerkiksi kerro, ovatko lasten uhrikokemukset eläinten kaltoinkohtelun alulle panevia tekijöitä, vai onko eläinten kaltoinkohtelu mahdollisesti oire jostakin muusta taustalla. Lisäksi monessa tutkimuksessa otoskoko oli pieni tai edusti vain tiettyä riskipopulaatiota (esim. rikoksilla oireilevat nuoret), jolloin tuloksia ei voida yleistää muuhun väestöön. Tulosten tulkinnessa on siis syytä olla kriittinen ja varoa liian yksioikoisia johtopäätelmiä.

Tutkimusten mukaan lähisuhdeväkivalta ja eläinten kaltoinkohtelu ovat yhteydessä toisiinsa ja perheissä, joissa on väkivaltaa usein myös perheen lemmikit ovat väkivallan kohteena (Cleary ym., 2021; Randour ym., 2021). Lapsen tai nuoren julma käyttäytyminen eläimiä kohtaan tutkimusten mukaan indikoi hänen omia kaltoinkohtelukokemuksiaan, ja vaikutus kasvoi lapsen iän, kaltoinkohtelukäytöksen toistuvuuden ja perheen heikon sosiaalisen aseman mukana (Randour ym., 2021). Myös lapsuudessa väkivallalle altistuminen lisäsi riskiä sille, että lapsi kohteli itse eläimiä kaltoin, ja riski oli sitä suurempi, mitä nuorempaan altistuminen tapahtui (Ladny & Meyer, 2020). On kuitenkin edelleen jokseenkin epäselvää, minkälaiset taustatekijät vaikuttavat taustalla, toisin sanoen kenen kohdalla, millaisissa olosuhteissa ja millaisten mekanismien kautta väkivaltakokemukset liittyvät eläinten kaltoinkohteluun (Tomlinson ym., 2022).

Lisäksi on hyvä huomata, että vaikka eläinten kaltoinkohtelun esiintyvyys väkivaltaa kokeneiden tai sille altistuneiden lasten keskuudessa oli monessa tutkimuksessa suurempi kuin vertailuryhmissä, eläinten kaltoinkohteluun syyllistyneiden lasten ja nuorten osuus kaikista kaltoinkohtelulle altistuneista lapsista tai nuorista vaihteli huomattavasti (McPhedran, 2009). Suinkaan kaikki väkivaltaa kokeneet tai sille altistuneet lapset eivät

syllisty eläinten kaltoinkohteluun, tai muuhun ongelmakäyttäytymiseen, ja toisaalta lapsuuden aikaista eläinten kaltoinkohtelua voi esiintyä myös ns. hyvinvoivissa perheissä, joissa ei ole väkivaltaa. Ilmiö on siis monisyinen, ja siihen vaikuttavat monet erilaiset ympäristö- ja yksilölliset tekijät.

Kiusaamisen osalta yhteenvetona voidaan todeta, että katsauksessa läpikäytyjen tutkimusten perusteella kiusaamiskäyttäytyminen lapsuudessa ja nuoruudessa nostaa riskiä kohdella kaltoin eläimiä (Andreou ym., 2022; Baldry, 2005; Bégue, 2022; Gullone & Robertson, 2008; Henry & Sanders, 2007; Sanders & Henry, 2015; 2018; Sanders ym., 2013; Vähä-Aho & Kaakinen, käsikirjoitus valmisteilla). Samoin, ne lapset ja nuoret, jotka ovat kaltoinkohdelleet eläimiä, ovat todennäköisemmin myös syllistyneet vertaistensa kiusaamiseen. Uhrikokemukset kiusaamisesta nostivat useammassa tutkimuksessa todennäköisyyttä sille, että uhri kiusasi itse myös muita ja käyttäytyi julmasti eläimiä kohtaan. Kaikissa tutkimuksissa näin ei kuitenkaan ollut (Bégue, 2022; Gullone & Robertson, 2008; Sanders & Henry, 2018), ja osassa tutkimuksista kiusaamiskokemukset ennustivat eläinten kaltoinkohtelua vain pojilla, mutta eivät tytöillä (Baldry, 2005). Muutamissa tutkimuksissa oli erikseen tarkasteltu myös eläinten kaltoinkohtelun toistuvuutta ja sille altistumista, jotka edelleen lisäsivät riskiä kiusaamiskäyttäytymiselle (Andreou ym., 2022; Gullone & Robertson, 2008; Henry & Sanders, 2007).

Eläinten kaltoinkohtelu on kompleksinen ilmiö, jolla on monisuuntaisia ja -tasoisia yhteyksiä lasten ja nuorten uhrikokemuksiin. Syy-seuraussuhteita tähän asti tehdyn tutkimuksen valossa on mahdotonta määrittää, ja aiheesta tarvitaankin lisää tutkimusta kansallisesti edustavilla aineistoilla ja monipuolisilla tutkimusmenetelmin. Myös taustatekijöistä ja yhteyksien taustalla vaikuttavista mekanismeista tarvitaan lisää tietoa. Kirjallisuuskatsauksen perusteella eläinten kaltoinkohtelua ei ole toistaiseksi tutkittu

Suomessa lainkaan lasten ja nuorten uhrikokemusten näkökulmasta. Tilanne on kuitenkin muuttumassa, sillä työstän parhaillaan väitöstutkimusta eläinten kaltoinkohtelun riskitekijöistä sekä sen yhteydestä epäsosiaaliseen käytökseen ja uhrikokemuksiin. Systemaattista tutkimusta eläinten kaltoinkohtelun monitahoisista yhteyksistä sekä sen riskitekijöistä niin Suomessa kuin maailmalla tarvitaan kuitenkin edelleen lisää, jotta kaltoinkohtelua voidaan ennaltaehkäistä ja siihen puuttua paremmin.

Lähteet

- Alleyne, E., & Parfitt, C. (2019). Adult-perpetrated animal abuse: A systematic literature review. *Trauma, Violence, & Abuse, 20*(3), 344-357.
- Andreou, E., Vasiou, A., Xafakos, E., & Korona, A. (2022). Animal Abuse and Bullying/Victimization in a Community Sample of School-Age Children. *Society & Animals, 1*(aop), 1–18.
- Ascione, F. R. (1993). Children who are cruel to animals: A review of research and implications for developmental psychopathology. *Anthrozoös, 6*(4), 226–247.
- Ascione, F. R. (2001). Animal Abuse and Youth Violence. *Juvenile Justice Bulletin*.
- Baldry, A. C. (2003). Animal abuse and exposure to interparental violence in Italian youth. *Journal of Interpersonal Violence, 18*(3), 258–281.
- Baldry, A. C. (2005). Animal abuse among preadolescents directly and indirectly victimized at school and at home. *Criminal Behavior and Mental Health, 15*, 97–110.
- Bègue, L. (2022). Explaining animal abuse among adolescents: The role of speciesism. *Journal of interpersonal violence, 37*, 7–8.
- Bright, M. A., Huq, M. S., Spencer, T., Applebaum, J. W., & Hardt, N. (2018). Animal cruelty as an indicator of family trauma: Using adverse childhood experiences to look beyond child abuse and domestic violence. *Child Abuse & Neglect, 76*, 287-296.
- Cleary, M., Thapa, D. K., West, S., Westman, M., & Kornhaber, R. (2021). Animal abuse in the context of adult intimate partner violence: A systematic review. *Aggression and violent behavior, 61*, 101676.
- DeGue, S., & DiLillo, D. (2009). Is Animal Cruelty a “Red Flag” for Family Violence?: Investigating Co-Occurring Violence Toward Children, Partners, and Pets. *Journal of Interpersonal Violence, 24*(6), 1036–1056.

- Gullone, E., & Robertson, N. (2008). The relationship between bullying and animal abuse behaviors in adolescents: The importance of witnessing animal abuse. *Journal of Applied Developmental Psychology, 29*(5), 371-379.
- Gullone, E. (2012). *Animal cruelty, antisocial behaviour and aggression: More than a link*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Hawkins, R. D., Hawkins, E. L., & Williams, J. M. (2017). Psychological risk factors for childhood nonhuman animal cruelty: A systematic review. *Society & Animals, 25*(3), 280–312.
- Henry, B., & Sanders, C. (2007). Bullying and animal abuse: Is there a connection?. *Society & Animals, 15*(2), 107-126.
- Kaakinen M. & Näsi M. (2021). *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020*. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 47/2021. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kouluterveyskysely. (2021). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Ladny, R. T., & Meyer, L. (2020). Traumatized witnesses: Review of childhood exposure to animal cruelty. *Journal of Child & Adolescent Trauma, 13*(4), 527-537.
- Lee-Kelland, R., & Finlay, F. (2018). Children who abuse animals: when should you be concerned about child abuse? A review of the literature. *Archives of disease in childhood, 103*(8), 801-805.
- Lucia, S., & Killias, M. (2011). Is animal cruelty a marker of interpersonal violence and delinquency? Results of a Swiss National Self-Report study. *Psychology of Violence, 1*(2), 93–105.
- Mathews, B., Meinck, F., Erskine, H. E., Tran, N., Lee, H., Kellard, K., ... & Haslam, D. M. (2023). Adaptation and validation of the Juvenile Victimization Questionnaire-R2 for a national study of child maltreatment in Australia. *Child Abuse & Neglect, 139*, 106093.

- McPhedran, S. (2009). Animal abuse, family violence, and child wellbeing: A review. *Journal of Family Violence*, 24(1), 41-52.
- McVie, S. (2007). *Animal abuse amongst young people aged 13 to 17: Trends, trajectories and links with other offending*. West Sussex, England: Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals.
- Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M., & Ellonen, N. (2023). *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022: Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:5. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Petersen M. L. & Farrington D. (2009). Measuring Animal Cruelty and Case Histories. In A. Linzey (Ed.), *The link between animal abuse and human violence* (pp. 14–23). Eastbourne: Sussex Academic Press.
- Randour, M. L., Smith-Blackmore, M., Blaney, N., DeSousa, D., & Guyony, A. A. (2021). Animal abuse as a type of trauma: Lessons for human and animal service professionals. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(2), 277–288.
- Riksdagen. *Barn som bevittnar brott Proposition 2020/21:170*. Haettu 14.5.2023: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/barn-som-bevittnar-brott_H803170/html
- Sanders, C. E., & Henry, B. C. (2018). The role of beliefs about aggression in cyberbullying and animal abuse. *Psychology, Crime & Law*, 24(5), 558-571.
- Sanders, C. E., & Henry, B. C. (2015). Nonhuman animal cruelty, bullying, and behavioral difficulties among women. *Society & Animals*, 23(1), 68-80.
- Sanders, C. E., Henry, B. C., Giuliani, C. N., & Dimmer, L. N. (2013). Bullies, victims, and animal abusers: Do they exhibit similar behavioral difficulties? *Society & Animals*, 21(3), 225-

- Smolej, M. (2013). *Katsaus toistuvaan rikoksen uhriksi joutumiseen ja sen ehkäisyyn*. Oikeusministeriön julkaisuja 28/2013, Selvityksiä ja ohjeita. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Tomlinson, C. A., Murphy, J. L., Matijczak, A., Caliana, A., Santos, J., & McDonald, S. E. (2022). The Link between Family Violence and Animal Cruelty: A Scoping Review. *Social Sciences, 11*(11), 514.
- Vaughn, M. G., Fu, Q., DeLisi, M., Beaver, K. M., Perron, B. E., Terrell, K., & Howard, M. O. (2009). Correlates of cruelty to animals in the United States: Results from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions. *Journal of psychiatric research, 43*(15), 1213–1218.
- Vaughn, M. G., Fu, Q., Beaver, K. M., DeLisi, M., Perron, B. E., & Howard, M. O. (2011). Effects of Childhood Adversity on Bullying and Cruelty to Animals in the United States: Findings From a National Sample. *Journal of Interpersonal Violence, 26*(17), 3509–3525.
- Vähä-Aho, V. & Kaakinen, M. (käsikirjoitus valmisteilla). Juveniles and animal abuse in Finland – prevalence and associations with antisocial behavior.